

Б науково-художній часопис

БОГОВІЩА

2011 рік, квітень, число 4 (66)

Ольга Михальченко

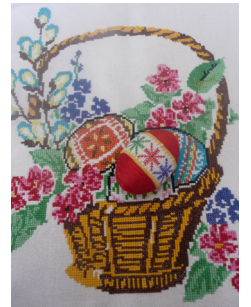
ЦІЛИЙ СВІТ У МАЛЕНЬКОМУ ЯЄЧКУ

Витоки писанкарства походять з праслов'янських часів одухотворення неживої природи та поклоніння різним предметам, тваринам, духам та явищам. Найпоширенішим обрядовим дійством цього свята був та залишається, пов'язуючий нас із животворною енергією землі та предків, таємничий процес творення народної писанки. Тому якраз напередодні Великодня викладачка кафедри української літератури та українознавства Наталя Сергіївна Мамчур організувала майстер-клас із української вишивки та писанкарства. Символічні візерунки та вишивки легко лягали на яйця, створюючи в душах присутніх святковий настрій. Впродовж цієї години всі перемістилися в далекий міфологічний світ, що дав початок творення світогляду та культури українців. Вісники весни та сонця — птахи, прилітали з вирію, несучи в собі яєчка — символи Сонця, життя, народження та воскресіння. Вони відкладали їх і виводили пташенят тільки весною, з сонцем. В найдавніші часи існування людства яєчко вважалося

емблемою Сонця-весни, земною частинкою чарівної і життєдайної енергії небесного світила. Воно було амулетом, що з'єднує та умилює добрі сили. А щоб те яйце було сильнішим, поверхню шкаралупи фарбували в який-небудь колір. І називали його крашанкою. Здавна людина почала наносити на шкаралупу чарівні магичні знаки, навіть не здобувши ще навичок письма. Для неї ці малюнки були чудодійними молитвами. Саме так, записами подяки і прохання створювались найперші писанки, призначенням яких було приносити людям добро, щастя, здоров'я, достаток і захист від усього злого. За часів християнства писанка стала втіленням радості й віри у Воскресіння Христове, символом всепрощення та великоднього вітання. Освячені писанки володіють силою не від символів, що зображені на них, а від самого обряду освячення, під час якого на них сходить Святий Дух, що через освячену річ несе Божу благодать її господарям. Стародавнє

мистецтво писанки стало споконвічно невід'ємною окрасою весняних святкових урочистостей, які згодом, після прийняття християнства, зосередилися довкола Господнього Воскресіння, яке зараз називають Великоднем. ■

Концепції українізації освіти 20-х р.р. ХХ ст.

У 20-х роках існувало декілька концепцій щодо українізації освіти. Офіційна концепція була проголошена на XII з'їзді компартії, згідно якої ленінське гасло — єднання міста й села — вимагало «передусім усунути національну різницю, що характеризує мову державного апарату міста й села, а так само воно потребує підвищити культурний рівень селянської маси. Тому виникло гостре практичне завдання українізації державного апарату республіки... Але одноразово наростає знизу глибокий органічний процес росту української культури. Цей ріст комуністична партія узагальнює через національну школу. Ту або іншу відсталу національність найліпше можна приєднати до високих досягнень і поступу, лише піднявши культуру мовою цієї національності. Отже, відцентрованою силою українізації комуністична партія вважала мову, а народні традиції, звичаї, віру, фольклор, віднесли до пережитків минулого і назвали «національного отрутою».

Питання українізації освіти було наскрізним у педагогічних часописах «Шлях освіти», «Радянська освіта», «Новими стежками».

Важливого програмно-методологічного значення набула стаття М. С. Грушевського «Береження і дослідження побутового і фольклорного матеріалу як відповідальне державне завдання», в якій йдеться про екологію народної культури, відповідальність держави за її збереження. Особливо наполягав учений на збереженні фольклорного матеріалу, «взятого якнайширше, з різних точок погляду, можливо найчисленніших... Фольклорний матеріал треба зібрати, вибрати, висіяти з плинного потоку життя». Вчений вважав першочерговим завданням підготовку спеціалістів, які могли б професійно займатись пошуковою українознавчою роботою, наполягав, щоб кадри збирачів тонко відчували присутність цінного, уміли вибрати те, що може відбивати в собі пережите, старе, могли інтуїтивно відчутти, що як не тепер, то з часом зможе придатись для дослідження.

М. С. Грушевський наполягав: «Цих збирачів треба незмірно більше, щоб вони могли відсіяти цей безконечний тонкий, непомітний словесний матеріал, і вони мусять бути далеко краще підготовлені — ознайомлені з сучасним станом фольклорних дисциплін, з їх точками погляду, проблемами і перспективами. Мусять бути зараз же пророблені енергійні заходи для підготовки таких збирачів, інструкторів і дослідників; мусять бути дані їм у руки для власного життя і для розповсюдження, для популяризації інтересу до цього матеріалу, відповідна література — почасті деякі старі інструкції й квестинарії відповідно перероблені і доповнені, почасті наново заложені, відповідно новим підходом і точкам досліду фольклорного матеріалу».

СИВАЧУК

**Наталія Петрівна,
професор**

Михайло Сергійович наполягав на невідкладності цієї справи, оскільки бачив згубний вплив на фольклорну пам'ять народу цинічної антирелігійної кампанії, урбанізації, зміни соціального штибу життя, моральних цінностей, розорення села, агресивний наступ технічної цивілізації. Він вважав, що кожне десятиліття, навіть рік роблять у цій справі жахливі спустошення, які нічим не можна компенсувати, а глобальні потрясіння в соціальному, економічному житті, у свідомості людей «поставили навіть найбільш консервативний елемент нашої людності навіть з новими формами господарювання політичними технічними методами, удосконаленнями знаряддями... Вони наповнили їх уяву, думку і досвід безконечним рядом нових ідей, аспірацій і планів, і під їх натиском летять в огонь старе знаряддя, касуються престарілі форми техніки і господарства, давні навички і методи праці, зв'язані з нею обряди, вірування і практики.» Вчений розумів, що зберегти фольклорну пам'ять нації лише силами професіоналів-фольклористів та етнографів неможливо, тому рекомендує залучити до справи «щиро відданих діду і перейнятих любов'ю до нього» представників сільської і міської інтелігенції.

Секції фольклору та етнографії М. С. Грушевський пропонував відкрити при науково-дослідних кафедрах історії, літератури і краєзнавства, щоб за їх допомогою готувати науковців європейського рівня. Підготовку таких спеціалістів він не обмежував рамками вітчизняного студіювання, тому пропонував «для ознайомлення з сучасними методами наукової праці на заході, з кращими етнографічними музеями, фольклорно-і етнографічною літературою, котрої нема змоги в ближчій будучині зібрати у нас, треба відповідно підготовлених наукових робітників висилати до найбільших центрів соціологічних та історико-культурних студій, як Париж, Лондон, Вашингтон, Берлін тощо».

Особливу надію у справі збереження фольклорної пам'яті нації М. Грушевський покладав на освіту, зокрема вчителів і наполягав на тому, щоб в інститутах народної освіти було відкрито курси етнографії та матеріальної культури, «щоб розвинути інтерес до цих дисциплін серед людей, яким доведеться працювати серед народу, або мати діло з сільською молодіжжю». Він вважав, що здійснення українізації буде неможливим, якщо збереження і пропагування фольклору, давніх звичаїв, традицій, поряд з рідною мовою, не стане її основою. Всі ці заходи, на його думку, «повинні одержати тверду і постійну дотацію в бюджеті республіки».

Серед концепцій українізації освіти заслуговує на увагу «Завдання, програма й методика курсу українознавства» М. Васильківського, яка була винесена на обговорення і надрукована у 10 номері часопису «Шлях освіти» за 1926 рік. Автор визначає мету українізації як «суто практичне завдання радянського будівництва в галузі національної політики: перевести радпарат та державний культурно-освітній механізм взагалі (школу, культурно-освітні установи) на ділову українську мову, зробивши її органом поточної творчої роботи на шляхах радянізації широких робітничо-селянських мас».

У концепції українознавство визначається як сума знань про український народ та його країну — Україну..

Програма розрахована на першу і другу категорії слухачів, відповідно 150 та 63 години. До першої категорії належать слухачі, що мають середню освіту, до другої — що не мають такої. Програма другої категорії скорочена майже вдвічі. Щодо обсягу матеріалу, то його визначено відповідно ухвали Центральної Комісії Українізації при РНК УСРР від 15 лютого 1926 року та затверджено Методкомом Головопідполітосвіти.

У контексті українознавства як наукової дисципліни виділяються такі «фундаментальні шари»:

- I. Природно-географічні умови України.
- II. Економіка України.
- III. Ідеологічна надбудова.

У змісті ідеологічної надбудови розглядаються етнографія, етнологія та звичаєве право України, державний лад, наука та освіта, українська мова, українське письменство, українська народна пісня та музика, український театр, класичні мистецтва на Україні (архітектура, скульптура, різьбярство, малярство). Автор програми надає великого значення фольклору (8 годин) і пропонує вивчати: 1) колядки, веснянки, щедрівки, купальські пісні; 2) родинно-побутові пісні; 3) перші історичні пісні; 4) пісні козацького віку — думи; 5) історичні пісні ХУП — ХІХ ст., зокрема пісні про гайдамаччину; 6) пісні про кріпацтво, рекрутчину; 7) українські народні музичні інструменти та українські народні музиканти та співці — лірники, кобзарі; 8) українські композитори.

Не оминула програма і український театр: 1) початок театру в культурі та обрядовій творчості українського народу; 2) старий український театр — шкільна драма ХУП — ХУІІІ століття; 3) середня доба українського театру — кріпацький театр та аматорські групи по містах; 4) новий український мелодраматичний та реалістично-побутовий театр; 5) еволюція українського театру (10 год.). Автор пише «Український театр відіграв велику роль у культурному розвитку українського народу за своє визволення права експлуатованих клас на своє слово, свою думку, своє мистецтво». Однак, його бачення ролі театру у суспільстві цілком відповідають вимогам часу: «Наука про театр український, про його минулий і сучасний стан, становить почасти предмет соціальної ідеологічної галузі українознавства».

Автор програми з українознавства намагається визначити перш за все «доконечність певного порядку студійного матеріалу, обов'язкове розгорнення ідеологічного надбання цілого краєзнавчого комплексу на природно-економічній базі його», наполягає на необхідності покласти «глибокі підвалини суто марксистського розуміння того, чим є Україна та український народ в історії».

На період радянської українізації припадає діяльність визначного педагога Володимира Федоровича Дурдуківського, який продовжував справу Бориса Грінченка у царині національного виховання. У статті «Матеріали до шкільних ранків і вечірок у пам'ять Т. Шевченка» він висловив свою думку щодо українізації: «Як дерево без глибокого коріння, як будинок без міцного фундаменту, так і народ не може нормально і успішно розвиватись без певних, твердих історичних традицій і національних підвалин. Без міцного органічного зв'язку з історичним минулим народ — не народ, а якийсь безбаченко нещасний; нема йому пошани, нема йому поваги, нема йому навіть місця серед інших народів; він, немов те горюхине байстра, не знає, куди себе поїти, до кого прихилитись, всім чужий і безсилый. Горе тому народові, якого зрадлива доля позбавила міцного історичного коріння, який втратив органічний зв'язок з історичним минулим, який не витворив міцного національного ґрунту». Як провідник національної школи, свідомий громадянин, вчений розуміє непересічне місце у побудові нової української школи інтелігенції: «Ми, культурне громадянство, — і перш за все діячі школи мусимо повернути нашому народові його історичну спадщину, мусимо знов зв'язати його зі славним минулим, мусимо поповнити порвані за диких часів історичні традиції, мусимо підвести міцний національний фундамент під наш державний будинок. Вся наука у наших школах повинна проводитися так, щоб якнайкраще і якнайшвидше допомогти перевести в життя це велике негайне завдання».

Одним із засобів утілення національної ідеї в школі, її українізації В. Дурдуківський вважає дитячі шкільні ранки та вечірки, присвячені національним діячам та великим історичним подіям. По суті концептуальні положення В. Дурдуківського щодо українознавства в освіті перегукується з думками М. С. Грушевського у цій царині. Великі сини українського народу вбачали можливість піднесення національної ідеї через збереження історичної та фольклорної пам'яті українського народу. Володимир Федорович вважав, що спеціалісти, фахівці, методисти, повинні виокремити такі важливі свята в школі, пов'язані з важливими подіями в історії України та роковинами визначних діячів, розробити спеціальні програми, методичні рекомендації, сценарії до їх проведення. Особливого значення у справі українізації вчений надавав Т. Шевченку та його творчості: «Шевченко наш геній, сонце нашої літератури, батько нашої поезії; могутній образ рідного слова, великомученик за волю і долю України, патхненний пророк і апостол нашого національного відродження, наша краса, гордість і святість. На всій великій Україні не повинно бути ні одного куточка, ні одної школи, де б у навіки незабутні дні народження, ні смерті нашого генія не було такого або іншого святкування його світлої пам'яті». Вшанування пам'яті Шевченка він називав «найгарячішою, найвідповідальнішою, найнапруженішою роботою» кожного інтелігента. У процесі святкування роковин Кобзаря він рекомендував обов'язково спів українських народних пісень, виступи солістів і хорів. Тут учитель рідної мови вивчав з учнями вірші Шевченка, знайомив дітей з біографією поета, розробляв низку тем шляхом реферування, інсценувань; учитель культурознавства зупиняв політосвіти брав на себе завдання вяснити умови життя й праці Тараса Григоровича, різні впливи на нього, розглянути й оцінити його ідеї й ідеали; учитель краєзнавства знайомив дітей з тими місцевостями, де жив і працював поет, про які писав у своїх творах; учитель природознавства зупиняв увагу дітей на тому, як Шевченко розумів і ставився до природи взагалі та до окремих її явищ (пір року, дня, ліс, сад, поле, море, річка, домашні тварини, звірі, птахи, квіти); учитель математики й фізики розробив ряд цікавих задач і діаграм та кривих з життя Т. Г. Шевченка; учитель малювання брав теми для роботи з біографії та творів Кобзаря; учитель співів і музики знайомив дітей з кращими зразками вокальної й інструментальної музики на слова й теми поета.

Школа ім. Т. Г. Шевченка працювала під егідою Науково-педагогічного товариства при ВУАН. У 1924

році у часопису «Радянська освіта» він надрукував статтю з досвіду роботи школи «Шевченківська школа — Шевченкові (З досвіду Київської 1-ої трудової школи ім. Т. Шевченка)». На той час ця праця була дуже сміливим викликом часу, тому редакція вимушена з метою убезпечення себе від неприємностей надрукувати примітку до статті: «Статтю т. Дурдуківського редакція вміщає, як цікаву спробу вибрати одне з революційних свят для збудування комплексу. В проробленій праці бракує потрібної уваги до моменту антирелігійних настроїв Т. Шевченка, який слід було б використати для антирелігійної пропаганди. Поділяючи думку автора про велике значіння вивчення шевченкових творів і про доцільність вивчення їх за комплексною системою, редакція вважає корисним рекомендувати вчителям-практикам студіювати за тим самим методом свята, — Жовтневої революції, дня 1-го Травня, а надто життя й твори В. І. Леніна».

Володимир Федорович з 1919 року працював як науковець у Всеукраїнській Академії Наук, а з травня 1925 року очолював Науково-Педагогічну Комісію у складі Науково-Педагогічного Товариства при ВУАН. У 1929 році під його редакцією було здійснено перший випуск праць науково-педагогічної комісії. Особливе місце у першому томі Науково-Педагогічної Комісії при ВУАН належить праці В. Ф. Дурдуківського «Педагогічна діяльність Б. Грінченка», у якій він дає високу оцінку творчому та педагогічному доробку вченого а також його підручнику «Рідне слово».

До 5-річчя діяльності школи у 1929 року виїшов збірник праць учителів школи за редакцією В. Ф. Дурдуківського «3 практики трудової школи», у якому В. М. Дога, Й. Ю. Гермайзе, В. Д. Юркевич, Ю. К. Трезвинський ділилися досвідом своєї роботи.

Діяльність В. Ф. Дурдуківського не подобалася владі своєю захопленістю творчістю Т. Г. Шевченка, втіленням у життя школи національної ідеї, продовженням справи Б. Грінченка. Педагогічні ідеї Володимира Федоровича Дурдуківського не відповідали нормам офіційної радянської педагогіки. Починається переслідування вченого, а разом з ним і колег по роботі у школі імені Шевченка, І. Гермайзе, В. Дога, Г. Іваницю. Їх заарештовують у 1929 році як членів віртуальної «Спілки визволення України». Суд відбувся у Харкові навесні 1930 року згідно якого Володимира Федоровича було присуджено до 8 років ув'язнення. Однак, скоро його було випущено на волю. Як пише О. В. Сухомлинська, «до Києва він повернувся немічною, хворюю людиною, яка, не відчувавши за собою ніякої провини, сподівалась на розуміння й підтримку колег, вихованців, педагогів. Але його зустріла серія публікацій в провідних українських журналах, де він особисто і керована ним школа піддавалися брутальній, нищівній критиці».

У періодичній пресі починається цькування В. Дурдуківського. У педагогічному часописі «Шлях освіти» була опублікована стаття С. Чавдарова «Шкідництво на педагогічному фронті», яка була спрямована проти В. Дурдуківського та його колег. «Це все оголив пролетарський суд, виявив він ідеолога бандитизму Єфремова, хамелеона Гермайзе, верткого спекулянта на педагогіці Іваницю... Він (Дурдуківський) не тільки агітує за ніби аполітичний ідеал гармонійного виховання, він діє цілком політично, як свідомий класовий ворог. Як же інакше розцінювати його рецепт гармонійного вихованням видікувати і оздоровити народне та державне життя. Народне для Дурдуківського, то не державне й державне — не народне. Це ж несприхована антирадянська агітація зарозумілого контрреволюціонера». На той час у радянській школі поруч з «політмотою» центральне місце посідає продуктивна праця, суть якої зводилася до того, щоб виявити нахили дитини до однієї з робітничих професій. Окремі навчальні дисципліни в школі — фізика, математика, суспільствознавство, трудове навчання — стають домінуючими, а образотворче мистецтво, музика, література опиняються в загоні. Освіта поступово з гуманітарного спрямування переходить на політехнічне. Радянській владі потрібно було все більше слухняних закомплексованих на комуністичних ідеях робітників, які б утілювали в життя вчення Маркса-Леніна. За таких обставин концепція школи гуманітарного спрямування В. Дурдуківського була приречена на загибель. Про гармонійне виховання особистості, розвиток її творчих здібностей треба було забути. На уроках музики діти почали співати пісні про тих людей, у кого «вместо сердца пламенный мотор», на заняттях з образотворчого мистецтва об'єктом зображення ставали знаряддя праці, молоток, зубило, лопата, обценьки, а не народні орнаменти, краєвиди рідної землі, писанки, як було у школі ім. Т. Шевченка.

Педагогічна діяльність Володимира Федоровича Дурдуківського припадає на період зламу століть, епох, зміни моральних векторів та естетичних ідеалів. Сміливий і мудрий педагог зрозумів, що у цій плінності, непевності неминущою цінністю, константою, є творчість Тараса Шевченка, а його ідеали можуть стати тим нарізним каменем, на основі якого можна зводити будову нової школи. Пізніше буде написано багато праць, у яких науковці будуть писати про виховний потенціал творчості Шевченка, але нікому не вдасться побачити це так, як це вдалося В. Ф. Дурдуківському.

Концептуальні положення М. Грушевського, М. Васильківського, В. Дурдуківського щодо українознавства у змісті освіти у контексті українізації 20-х рр. ХХ ст. є цікавою сторінкою в історії нашої педагогіки, а досвід минулого може бути цінним сьогодні.

ЖИВІ ТРАДИЦІЇ УМАНЩИНИ

Народна мудрість дуже слушно застерігає: «Не вихлюпнути б із купелю дитину!». Якщо мовити про сьогodenня — коли Україна прагне до світових стандартів, — ця мудрість, як ніколи, актуальна. Адже ми, нажаль, забуваємо, що, поспішаючи в європейський простір, дуже важливо не розгубити дорогою власні цінності, надбані протягом віків.

Досить актуальним на сьогodenні є збереження для майбутніх поколінь сімейних звичаїв. Саме звернення до глибинних пластів обрядового мистецтва — тисячолітнього доробку нашого

народу, в якому зафіксовані духовність, мистецький талант українців, їхнє життя, спосіб мислення, характер, погляди, почуття — становить вивірене часом підґрунтя національного розвитку України. Завдяки пізнанню та оволодінню духовно-матеріальними цінностями рідного народу сучасна молодь формується як яскрава, інтелігентна, неповторна особистість з глибокими різнобічними знаннями і прагненням втілити в собі національний ідеал, постійно самовдосконалюватися, духовно й естетично зростати.

Історична Уманщина становить більшу частину етнокультурного регіону Східного Поділля. З давніх часів ця земля славиться мистецькими талантами, самобутніми народними традиціями. Донині в етнічній пам'яті закарбовано віками локально-територіальні особливості семантичного змісту та художнього смаку у мистецтві створення вишиваного рушника, сорочки, розмальовування писанки, ліплення гончарних виробів, виготовлення ляльки-мотанки, плетіння з соломки, різьблення по дереву тощо.

Сьогodenня Уманщини — це той час, коли помітно відбувається споглядання на родинну обрядовість, прослідковується відродження традиційного статусу української сім'ї. Таке повернення забезпечує належну підготовку молоді до подружнього життя, відновлює та

Наталія МАМЧУР,
 викладач кафедр
 української літератури
 та українознавства

змцнює те вічне, на чому тримається людство — родину.

Обряд Хрещення нині досить популярний серед українців, особливо яскраво вирізняється він на Уманщині, адже, приємно відмітити, що під час обряду новонароджене немовля оповите особливою сакральністю та святковістю завдяки вишитому вбранні — сорочечці та крижмі.

У ході підготовчої роботи до власне самого виготовлення обрядового вбрання для немовляти, було проведено аналіз відповідної наукової літератури та здійснено пошуково-експедиційні розвідки у села Уманського району.

Було встановлено, що протягом багатовікової історії розвитку український народ нагромадив величезну кількість знань про дітей. Однак, наукове дослідження про дитину бере свій початок з кінця XIX ст., який характеризувався поживленням інтересу до питань народної педагогіки, дитячого фольклору, етнографії тощо. У 80 — 90 роках XIX століття на сторінках народознавчих часописів «Киевская старина», «Этнографическое обозрение», «Етнографічний збірник» систематично з'являються розвідки, що стосуються етнографії дитинства українського народу.

Значний доробок у справі збирання матеріалів про дитячий побут належить Хр. Яциуржинському, який досліджував родинну обрядовість та особливості хрещення немовлят у селі Молодецькому Уманського повіту Київської губернії (сьогodenні — Маньківський район Черкаської області). Зібрану інформацію було укладено у тематичну етнографічну розвідку «Повір'я і

обряди родин і хрестин», що побачила світ у журналі «Киевская старина» у 1893 році.

Результати фольклорно-етнографічних експедицій засвідчили, що і сьогодні дитина — це радість у сім'ї, це дар Божий у родині і мета подружнього життя. Мати дитину для християнського подружжя — це мати найбільшу втіху у житті. Недарма дітей називають благословенням або даром Божим. Рідні батьки бачать у дитині продовження свого роду, свого прізвища. І в наш час значної ваги надається хрещенню дитини. У народі постійно підтримується думка про те, що відмовлятися від хрещення — великий гріх. Навпаки такі пропозиції вважаються дуже почесними, бо запрошення у куми — вияв глибокої поваги до людини. Куми, або духовні батьки, повинні бачити у похресникові чи похресниці продовження християнського роду. Охрещена дитина для батьків, як рідних, так і хрещених, стає духовною, Божою дитиною. Це означає, що вона належить не тільки їм, але Божої, вона стає членом Церкви Христової. Обов'язком батьків є виховання дітей у християнській вірі.

Респонденти, опитані під час експедиції, повідомили, що раніше роль крижма виконував рушник, який був вишитий світлим, веселими кольорами, без жодного чорного стібка. Хресна мати готувала його заздалегідь, а, загортаючи в нього немовля, примовляла «красну дорогу» новонародженому, щоби життєвий шлях був такий же світлий і добрий, як той рушник та несла немовля до церкви. Після триразової хресної купелі дитину знову загортали у рушник, а поверх нього кожен з хресних батьків неодмінно клав «крижмо» — золоту або срібну монету з побажанням добробуту. Цього рушника-крижма не можна було нікому передарувувати, вважали, що зломиться дорога життя. В першій половині ХХ століття рушник-крижмо — замінено на чисте біле полотно, якого має бути непарна кількість метрів. З цього полотна дитині шили сорочечки чи платтячка.

Отже, крижмо — це перша особиста річ немовляти, дароване під час хрещення, яке займає центральне місце: воно було лише шматком білого полотна, але вважалося одягом.

Досить цінною була інформація про оберегові властивості крижма, зафіксована від старожилів села Громи Уманського району Черкаської області куліш Марії Дмитрівни (1922 року народження) та Шевченко Лекери Харитонівни (1916 року народження), було записано, що відразу після купелі крижмо набувало значення оберегу: на ньому народжене немовля трічі піднімали вгору для того, щоб праведна дорога з небес послалася дитині. Жителька села Грозеве Панасик Надія Семенівна (1928 року народження) поінформувала, що як оберег крижмо використовували для зняття «пристріту», занепокоєння у дітей, безсоння, стресів і різних хворобливих станів (слабкість, швидко стомлюваність, підвищення температури без причин і т.д.), пов'язаних з тим, що людину ляють, засуджують або їй заздрають. Для того щоб з людини зняти вище зазначене,

потрібно перед сном трічі окропити крижмо святою водою, потім замотати у неї дитину. Крижмо повинне залишатися на дитині всю ніч, вранці його потрібно зняти і покласти на своє місце. Вважається, що крижмо не може бути використане людиною, якій не належить, бо воно ніякої користі їй не принесе.

Зібраний матеріал дає підстави стверджувати, що, не дивлячись на докорінні перетворення у побуті та культурі українського народу у ХХІ ст., віра у традиційні прикмети, обереги, заборони, а також деякі обряди, пов'язані з крижмом, особливо у сільській місцевості, функціонують і сьогодні.

Варто зазначити, що окрім крижма, обрядове вбрання хрещення немовляти доповнює і підкреслює вишита сорочечка. Відомо, що сорочка в уявленні народу виконувала захисні функції, її одягають, аби убезпечити новонародженого від злої долі. В такому вигляді, як вбрання, так і саме немовля справді перетворюється на щось неймовірно невинне й сакральне. Адже це не просто вишите крижмо й сорочечка, це іменні речі на яких позначено дату народження, дату хрещення, а головне — вишиті ініціали новохрещеного.

Зважаючи на ситуацію, яка склалася нині в нашому суспільстві, вважаємо за доцільне виховувати у молодого покоління — майбутніх батьків, свідомий підхід до усвідомлення духовної

та естетичної суті обряду хрещення. Реалізації такої мети слугують для студентів-українознавців позааудиторні заняття майстер-класу «Українська вишивка», до такої роботи долучаються учні «Школи народної вишивки» Малої академії народних мистецтв, яка діє при Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини. Молодь, вивчивши традиції та звичаї обряду хрещення та набувши вмінь та навичок виготовлення крижма та дитячої сорочечки, цілком спроможні реалізувати свої здобуті знання у професійній діяльності та повсякденному житті, при цьому виявити якісний рівень у сфері прикладного мистецтва.

Скам'яніле життя

Я б такого ніколи не вчинив! Я завжди допомагаю людям! Я маю м'яке серце! Як можна бути таким жорстоким по відношенню до когось?!...

Такі твердження чуються мало не щодня на вулиці, в автобусі, магазині, лікарні, маршрутному таксі, літаку, парку — скрізь, де є люди. Кожен намагається підкреслити свою готовність допомогти, співчутливість, небайдужість, зацікавленість, активність до життя. Не просто до самого життя, а до життя інших людей. Та що там говорити про життя сторонніх людей, звертають увагу та інтерес до життя тварин, рослинного світу, не кажучи вже про політику, культуру та інші суспільні явища. Всі виявляють бажання завжди прийти на допомогу. Але, на жаль, це не завжди виявляється правдою на ділі.

Ми на все маємо готові відповіді. Вже звичним стала картина, коли на узбіччі лежить людина і всі проходять мимо, ніхто не підійде поцікавитися, що сталося. У кожного на це своя відмовка.

Найпопулярнішими є «Воно напалося, а я ще маю йому допомогати!», «О! Валяється тут», «Розлігся як в себе

вдома — пити менше треба» або «До чого докотилося...». І ніхто не помічає, що в своїх судженнях цю особу вже не порівнюють навіть до людей, а зводять до якогось «воно». То про яку допомогу може йти мова? Якщо нам вже стало важко навіть підійти запитати, може, людина знепритомніла, проблеми з серцем чи підвищився тиск, а може й справді сп'яніла, але за вашу допомогу скаже «дякую», а не «...». Пригадую один непересічний випадок: посеред дня на бетонному бордюрі довгий час сидів чоловік з опущеною головою. Дехто проходив, навіть не глянувши, дехто затримував погляд, але не надовго. Одна жіночка, підійшовши ближче, запитала про стан його здоров'я. Піднявши захмелілу голову (виявилось, що він був у нетверезому стані), чоловік спочатку вибачився за свій стан перед незнайомкою, а потім попросив допомоги йому підвестися. Жінка не тільки виконала прохання, а й допомогла зійти з похилої гірки (це було взимку). На останок чоловік ще раз вибачився і подякував за турботу. Виявляється, навіть людина

на узбіччі може виявитися хоч і неадекватною, але дуже вдячною за турботу. Але якщо це звичайний хам і невіглас, то йдьте собі далі — таким людям можуть допомогти тільки вони самі.

Часто спостерігаю, як відвертаються від сліз. Чому не можна адекватно реагувати на таке звичне життя явище, як сльози? Якщо це сльози радості — виникає заздрість, сльози невдачі — радість від чужої поразки, сльози від горя — тішити чуже неблагополуччя. А просто посипчувати — розучилися. Втратили таку здатність від умов життя, а не через свою природу, людську сутність. Життя вимагає жорсткості, впевненості, інколи пихатості та зламу принципів і втрату духовних цінностей. Під цим тиском умов ми й забуваємо про інших. У вовчій зграї жити — по-вовчому й вити. Але ж ми люди!

Люди здатні допомагати собі самі, а як же тварини? Як же можуть обійтися без уваги наші домашні улюбленці? Що зробить з цими створіннями наша байдужість, пиха, жорстокість?! Як може не знайти відлуння в серці погляд в очі, в самісіньку душу щирих оченят вашого улюбленця, який вірно чекає вас вдома з роботи, навчання, подорожей, походів. Кажуть, що тварина — це найкращий товариш людині, а насправді — вони є вірними охоронцями нашого душевного спокою та рівноваги.

Опікуючись тваринами треба згадати і про рослини. Не забуваймо про красу, яку вони дарують нам щоденно та свіже повітря, яке так необхідне для життя. Рослини тішать око впродовж дня на роботі та після повернення додому. Без них все перетвориться на сірий асфальт. Рослини є найкращою окрасою буденного життя, вони роблять його кольоровим, різнобарвним.

Але люди не помічають нічого й нікого, окрім себе й своїх проблем та потреб. Байдужість нас знищить, перетворить на камінь. Не всіх і не відразу, але нашими ж руками зробить це непомітно і безпощадно. Не будьмо байдужими — це найгірша риса, страшніша за жорстокість. Змінюймо світ на краще, але, пам'ятаючи, що «хочеш змінити світ — почни з себе».

Вікторія ХАЛУПЧЕНКО

Постукав хтось в засмучене вікно,
 Розвіяв біль недоспаних ночей.
 До того дива ні, не все одно,
 Нема замків у замкнених дверей.

Була то зірка, доленька моя.
 Так широко усміхалася, маленька.
 Засяяло веселкою життя.
 Її рука така тепленька□

Любов принесла віддану, шалену,
 Сказала: «Досить сумувати!
 Бери, Настуню, весну-наречену,
 Душею треба щебетати!»

А я взяла, й до місяця злетіла,
 Кружляли срії навколо думок.
 Вони щось ніжно шепотіли,
 І чувся тихий спів квіток.

Настуня ПОДБИТОВА

Мій янголе, ти бачиш, я стомилась?
 Не можу більше падати й вставати.
 Так довго я за зрадників молилась,
 Чого ж вони продовжують брехати?

Мій янголе, любити я стомилась.
 Не можу більше вірити й прощати.
 Так довго йому віддано корилась,
 Можливість дай когось кохати.

Мій янголе, я жити так втопилась!..
 Не хочу більше з мертвих воскресати.
 І знову моє серденько забилось□
 Навчи по-справжньому вмирати!

Мій янголе, прости мене за муки.
 Я правдою спокутувала гріх.
 Пробач, що опускаю руки□
 Спаси хоч душі ворогів моїх!

Думки

На самоті з думками
 Час проводити роками:
 Не мати змогу встати,
 щоб піти,
 Не мати змоги утекти.
 А співрозмовник докоряє-
 морить,
 Ночами спати не дає —
 говорить.
 Не проженеш його від себе,
 не втечеш,
 І, повернувшись, не сама,
 а з ним підеш.
 Закривши двері до кімнати,
 Створивши біля себе ґрати,
 Він все одно тебе дістане,
 Аж поки вже життя не стане.

Нелегкий шлях

Сніг б'є в очі непроглядно,
 Що не можна більше йти,
 Та на дворі все темніше,
 Як дорогу ту знайти?
 Зупинитися ж не можна,
 Бо замерзнеш зараз враз,
 А хтось звище ніби шепче:
 «Ти ж в нас сильна — все гаразд!»
 Страх пронизує все тіло,
 Током б'є у всі кінці,
 Серце з жахом калатає —
 Знов залишається рубці.
 В душу ж сумніви крадуться:
 А чи варто далі йти?
 Бо ж приємніше забуться,
 Чим тягнутись до мети.
 Може краще зупинитись,
 Хоч тоді кінець всьому,
 І прошу я порятунку —
 Знов кричу в тишу йому.

Оля НАЗАРЕНКО

Про дружбу

Більшість людей вважають, що вони вправі керувати вчинками інших, ображатися, якщо щось не по-їхньому, або просто їм не подобається. А насправді кожен має свою думку, своє життя і, врешті-решт, почуття. Невже, роблячи так, ніхто не розуміє, що причина іншим біль? Бо справді боляче, коли ти нібито нічого і не зробив, а тебе відштовхують, ставляться, як до зовсім чужої людини, ігнорують... І все це для того, щоб ти відчув, що ти винний, виправився і вибачився. А за що вибачитися? Виходить, за те, що чиниш по-своєму, не радячись з іншими (ніби це їм так уже й важливо?..), за те, що живеш своїм життям, за своїм сценарієм і не даєш іншим вносити до нього поправки.

Взагалі, у всій цій розмові, я маю на увазі друзів. Чомусь зараз дружбу не так цінують, як раніше. Взагалі, друзі один на одного через дрібниці, не розуміють, що ці образи накопичуються, а ниточка вашої дружби натягується і одного разу перерветься, а, як відомо, зв'язана уже ніколи не буде такою міцною. Чомусь усі думають, що наше життя дуже довге і не помічають, як третина з нього витрачається на порожні образи і суперечки. Одна моя подруга сказала: «Я думала, що друзі втрачаються під час сварок, а виявилось, що вони стираються часом». То, може, краще задуматися над цими словами і згадати давніх друзів, з якими не спілкувалися через просту і поширену образу: «А чому він(чи вона) не телефонує? Я першим цього робити не буду!» Скоріше за все, ваш друг чи подруга думає так само. А в цей життя проходить, і ви стираєте свою дружбу часом. Пиха, яку ви демонструєте один одному, ще нікому не допомагала. Задумайтеся над цим, озирніться навколо себе і, напевно ви побачите, що ваші друзі найкращі(бо мої в мене найкращі!), і те, що вони в чомусь ведуть себе не так, як вам би хотілося, прийміть з розумінням. Тоді ви почнете краще розуміти один одного, і між вами не буде непорозумінь.

Тож не витрачайте такий дорогоцінний час на безглуздя, а радійте кожному сонячному дню зі своїми друзями.

Оксана КОЧУБЕЙ

Присвята

Сповідую лише весну квітучу,
її тепло й красу жазучу.
Весна — то бог життя, всього нового.
То бог душі моєї й серця мого...

На мить зійшлися ми — навечно розійшлися

Ялин безсмертних вічне вбрання;
Снів мавок ніжних до світання;
Танок зимового прощального дощу;
Я лиш дивлюся, плачу і мовчу...

Здається, час привидавлив плин подій;
На мить було завмерло щось,
Коли очима попросила: притулись-зігрій.
Наобіцявши зникло — не збулось...

Що тремтливіше: знайомство чи прощання?
На все дасть відповідь життя.
Лише ялин безсмертних вічне вбрання
Втаїть в собі стодушне каяття...

Розмова вдвох

То був сміливий чистий і осінній день.
Такий осінній, що й не придумати у снах.
Йому я не давала дивних ймень,
Бо день — звичайний, лиш осінь, як весна.

Я вперше щось тобі сказала,
Ти вперше щось, здається, відповів.
До змісту слів твоїх не прислухалась,
Бо — очі в очі і світ поблідло занімів.

Лиш сонце розсвітилось наче жар,
Твій погляд затінити-притемнити захотіло,
Але змирилось, стихло, прийняло як дар —
Твоїх очей перлинну сталь і — звечоріло.

Затих і шелест злато-надолисту,
І трави-квіти з подивом чекали,
Чи знайде затишок в косах твоїх шовкових
Вітрисько безпритульний, світом заблукалий...

Але зійшлися ми на мить, навечно розійшлися.
Та лиш на тому місці й досі осінь струменить,
Де ми з тобою попрощалися колись
І сонце там покірно затихає і мовчить...

Хто ти є?..

Я не боюсь втонуту в зрадах-обіцянках,
Твоя душа занадто дрезньо-молода,
І ніч твоя минає у чужих серпанках,
Твій час розтрачений — з отрутою жива вода.

Чому ти лиш у час вечірній оживаєш?
Твій світ — це ніч у сповідях бажань.
А чи багато ти освідчень пам'ятаєш?
Що прикрашають спрагу всіх твоїх прощань.

Хто ти — провидець, чи новий безсмертний?
До тебе стелиться дорога з ланцюга сердець.
Твій погляд від повторень дико-впертий
Малює долі всі майстерно навпростець.

Що за тягар носив твій палець безіменний?
Чи, може, він всьому — хвороба і причина?
Тоді твій шлях отруєно-страждений.
Сестра йому навіки — вічна гільйотина!

- виготовлення макетів обкладинок та палітурок;
- палітурні роботи книг, наукових робіт, канцелярських документів;
- підготовка до друку і видання книжкової продукції;
- виготовлення ескізів та друк візитних карток, запрошень, вітальних листівок, буклетів тощо;

Отож, запрошуємо до співпраці. Гарантуємо доброзичливе ставлення та добротність виконуваних робіт. Чекаємо вас за адресою: м Умань, вул. Садова, 28.